

Plangebied Lorentzstraat 17a, gemeente Amersfoort

Een Inventariserend Veldonderzoek door middel van Proefsleuven

Rapportnummer: V1810

Projectnummer: V19-4029

ISSN: 1573 – 9406

Status en versie: Definitieve versie 2.0

In opdracht van: Ready for Living, Lelystad

Rapportage: W.A.M. Hessing & R. Brouwer

Plaats en datum: Amersfoort, 18 juni 2019

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV

Projectgegevens	
Initiatief	Nieuwbouw
Toponiem / locatie	Lorentzstraat 17a, Leusderkwartier
Plaats	Amersfoort
Gemeente	Amersfoort
Provincie	Utrecht
Opdrachtgever	Ready for Living Schoepenweg 59a 8243 PX Lelystad
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. Paul Rosier 06-22395426 Paul@readyforliving.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Amersfoort
Contactpersoon namens bevoegd gezag	Contactpersoon Sanne Beumer (s.beumer@amersfoort.nl)
Deskundige namens bevoegd gezag	F.M.E. Snieder
Depot	Depot voor Bodemvondsten gemeente Amersfoort Centrum voor Archeologie: 033-4637797
Contactpersoon	Maarten van Dijk Tel.: 033-4695472
Uitvoerder en documentatie	Vestigia BV <i>Archeologie & Cultuurhistorie</i>
Projectleider	Drs. W.A.M. Hessing
Senior archeoloog	Drs. W.A.M. Hessing
Projectmedewerkers veldwerk	Mw. R brouwer, D. Ijdo
Uitvoering onderzoek	9 mei 2019

Controle	
Versie 1.0 gecontroleerd door	Drs. J. Flamman senior archeoloog d.d. 25 mei 2019
Commentaar Opdrachtgever en Bevoegde Overheid verwerkt in versie 2.0 door	Drs. W.A.M. Hessing d.d. 18 juni 2019
Goedkeuring Bevoegde overheid versie 2.0	Mw. S. Beumer, gemeente Amersfoort dd.

Locatiegegevens	
Oppervlakte plangebied	Ca. 3500 m ²
Oppervlakte te onderzoek gebied	Ca. 350 m ²
Diepte grondwerkzaamheden	Ca. 1 m -mv
Huidig grondgebruik	Werkterrein met opslagloodsen
Onderzoeksmelding	4703138100
Soort onderzoek	IVO-P BRL SIKB 4000 KNA Protocol 4003
Centrumcoördinaten plangebied	155.185/ 461.757
Kaartblad (1:25.000)	32 B

Afbeelding 1. Impressie van de aanleg van de proefsleuven (werkput 2). Foto: Vestigia (april 2019).

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1 Inleiding.....	8
1.1 Plangebied en projectomgeving.....	8
1.2 Doel van het onderzoek.....	8
1.3 Archeologische verwachting en Onderzoeksvragen	9
1.4 Leeswijzer	9
1.5 Woord van dank en uitvoering onderzoek	10
2 Landschappelijk en archeologisch kader.....	11
2.1 Landschappelijke context.....	11
2.2 Bodemopbouw	11
2.3 Archeologische en historische context.....	11
3 Resultaten veldonderzoek	17
3.1 Werkwijze.....	17
3.2 Grondsporen	17
3.3 Profielen	21
3.4 Vondsten.....	23
4 Conclusie en advies.....	25
4.1 Conclusie veldonderzoek.....	25
4.2 Waardering.....	25
4.3 Selectieadvies	26
4.4 Deponering	26
Kaarten en bijlagen	27
Bijlage 1: Overzicht van archeologische en geologische perioden.....	29

Samenvatting

Op 8 en 9 mei 2019 is door Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* op het binnenterrein achter Lorentzstraat 17a te Amersfoort een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd. Voor dit onderzoek is een Programma van Eisen opgesteld door Vestigia, dat is goedgekeurd door de gemeente Amersfoort. In het Programma van Eisen zijn een aantal onderzoeksvragen geformuleerd. Deze zijn terug te vinden in hoofdstuk 1.3. Het doel van het onderzoek was om vast te stellen of in het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn en via de beantwoording van de onderzoeksvragen een eerste waardering van de eventueel aangetroffen resten te geven. In totaal zijn er vier proefsleuven aangelegd. De proefsleuven waren zoveel mogelijk verspreid gepositioneerd over het totale plangebied, waarbij rekening is gehouden met moeilijk te verwijderen verharding en de aanwezigheid van leidingen en opslagtanks.

In totaal zijn slechts 8 spoornummers uitgegeven aan recente verstoringen en natuurlijke lagen. Er zijn geen archeologische sporen aangetroffen en ook geen archeologisch vondstmateriaal anders dan 20^e eeuwse bouw- en gebruiksafval. Het terrein is geheel en tot op grote diepte (in de oorspronkelijke C-horizon) verstoord door recente mechanische graafwerkzaamheden. Van het oorspronkelijk bodemprofiel is niets meer over.

Advies

Het onderzoek heeft geen archeologische vindplaats opgeleverd, noch duidelijke aanwijzingen daarvoor. Onze conclusie is dat op basis van het uitgevoerde onderzoek geen archeologische resten in het geding zijn. De afwezigheid van vondstmateriaal en het feit dat de aanwezige sporen als recent gedateerd kunnen worden maken het onaannemelijk dat er binnen het plangebied een archeologische vindplaats of anderszins behoudenswaardige archeologie aanwezig zijn. Vestigia adviseert derhalve het plangebied vrij te geven voor nieuwbouw.

Het bevoegd gezag, de gemeente Amersfoort dient op basis van de uitkomsten van dit rapport en het bovenstaand advies van Vestigia een selectiebesluit te nemen.

Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel grondverzet een archeologische 'toevalsvondst' wordt gedaan, is het wenselijk – ook als het terrein door de gemeente wordt vrijgegeven – de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de wettelijke plicht (Erfgoedwet, artikel 5.10 Archeologische toevalsvondst) om zo spoedig mogelijk melding te doen in het geval toch archeologische vondsten worden aangetroffen. Dit dient te gebeuren bij het bevoegd gezag, zijnde de gemeente Amersfoort of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

1 Inleiding

1.1 Plangebied en projectomgeving

Ready for Living is voornemens een aantal nieuwe woningen te bouwen op het middenterrein tussen de Lorentzstraat en de Everhard Meijsterweg in het Leusderkwartier in Amersfoort. Het totale plangebied heeft een oppervlakte van ca. 3500 m². Het plangebied is momenteel deels onbebouwd en onverhard, deels voorzien van een verharding met stelkomplaten en deels bebouwd met (voormalige) loodsen. Het plangebied is door de gemeente Amersfoort op de archeologische beleidskaart bestempeld als een gebied met een middelhoge archeologische verwachting. Om die reden verlangt de gemeente om een proefsleuvenonderzoek met het doel vast te stellen of er archeologische waarden in het gebied aanwezig zijn en deze – indien aanwezig – te waarderen. Hiervoor is door Vestigia een Programma van Eisen opgesteld conform de richtlijnen van de gemeente, waarin tevens een kort Bureauonderzoek is geïncorporeerd.¹ Ready voor Living heeft Vestigia opdracht verleend om op basis daarvan het proefsleuvenonderzoek in de eerste helft van 2019 uit te voeren.

Afbeelding 2. Het plangebied (rood omlijnd) weergegeven op een recente luchtfoto. Bron: Google maps.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van een inventariserend veldonderzoek middels proefsleuven (IVO-P) is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in het bureauonderzoek en in het Programma van Eisen. Het betreft een gebieds- of vindplaatsgericht onderzoek, waarbij door middel van waarnemingen in het veld (extra) informatie wordt verkregen over bekende en/of verwachte archeologische waarden in een onderzoeksgebied. Indien een vindplaats wordt aangetroffen wordt het bevoegd gezag via een waardestelling in staat gesteld een gefundeerde beslissing over het vervolgtraject te nemen. Dit betekent dat gegevens zullen worden verzameld over de inhoudelijke en fysieke kwaliteit ervan (aard, ouderdom, omvang in ruimtelijke zin, gaafheid en conservering).

¹ Hessing & Satijn 2019 (Vestigia rapport V1767).

1.3 Archeologische verwachting en Onderzoeksvragen

De eisen waaraan het onderzoek moet voldoen zijn geformuleerd in het Programma van Eisen voor dit proefsleuvenonderzoek.

In het kader van de aanvraag omgevingsvergunning c.q. bestemmingsplanwijziging heeft de gemeente aangegeven dat gebied ligt in een zone met een middelhoge archeologische verwachting. Bij middelhoge verwachting is een archeologisch onderzoek nodig bij bodeminrepen dieper dan 30 cm -mv en groter dan 500m². Op dit soort locaties, met een lage vondstdichtheid en het ontbreken van cultuurlaag, is een archeologisch veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) de meest logische stap.

Concrete aanwijzingen voor historische bebouwing uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd binnen het plangebied zijn, op de aanduiding van een formele 17^e eeuwse tuin met doolhof, op het historisch kaartmateriaal niet gevonden, maar kunnen ook niet geheel worden uitgesloten. De kans hierop wordt als laag tot middelhoog ingeschat. Eventuele sporen van bewoning of landgebruik kunnen op of vlak onder het maaiveld worden aangetroffen. Het gebruik van het plangebied als werkterrein voor grondverzetbedrijven dat tot voor kort heeft voortgeduurd, kan echter van invloed zijn geweest op de conservering van eventuele archeologische sporen en vindplaatsen.

In het Programma van Eisen zijn de onderzoeksvragen geformuleerd die door middel van de archeologische proefsleuven zo mogelijk moeten worden beantwoord. De antwoorden op de vragen zijn terug te vinden in hoofdstuk 4 van dit rapport.

Het onderzoek beoogt een bijdrage te leveren aan de verdere detaillering van de bewoningsgeschiedenis van de regio. Afhankelijk van wat wordt aangetroffen, kan mogelijk een bijdrage worden geleverd aan het beantwoorden van de vragen in de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie NOa 2.0 (Archeoregio: Utrechts-Gelders Zandgebied

De algemene vraagstelling voor het onderzoek is of er binnen het onderzoeksgebied nog archeologische resten aanwezig zijn uit de periode Laat-Paleolithicum - Nieuwe tijd, en hoe deze resten kunnen worden gewaardeerd, daarnaast zijn er nog enkele specifieke vragen over de 17^e eeuwse tuinaanleg. Eventuele sporen en structuren dienen te worden gedocumenteerd in het veld en eventuele vondsten worden verzameld voor zover zij een bijdrage kunnen leveren aan het beantwoorden van de onderstaande onderzoeksvragen:

1. Wat is de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied (lithostratigrafisch en lithogenetisch; bodemkundig)? Beschrijf daarbij het landschap op basis van de beschikbare gegevens uit het proefsleuvenonderzoek.
2. Welke archeologische resten zijn er binnen het onderzoeksgebied aanwezig die verband houden met menselijke activiteiten in de periode laat-Paleolithicum - Nieuwe tijd?
3. Zijn er aanwijzingen voor de aanleg voor een formele tuin of park in de 17^e eeuw, en zo ja waar bestaan die uit?
4. Idem wat zijn de aanwijzingen voor het bestaan van een natuurlijke of kunstmatige heuvel binnen deze tuin al dan niet met doolhof?
5. Zijn er aanwijzingen voor de restauratie van deze tuin en doolhof aan het einde van de 19^e of het begin van de 20^e eeuw, en waar bestaan deze uit?
6. Wat is de aard, omvang, datering en ruimtelijk verspreiding (zowel horizontaal als verticaal/stratigrafisch) van de aangetroffen sporen en structuren?
7. Wat is de conservering en gaafheid van de sporen en structuren?
8. Welke materiaalcategorieën zijn vertegenwoordigd in het vondstmateriaal en wat is de aard, omvang, datering en ruimtelijk verspreiding (zowel horizontaal als verticaal / stratigrafisch) van het materiaal?
9. Wat is de conservering en gaafheid van de diverse vondstcategorieën?

10. Wanneer bij het onderzoek geen vondsten, sporen of structuren worden aangetroffen, wat is hiervoor een mogelijke verklaring?
11. Wat is de omvang en aard van eventuele verstoringen of afgravingen?
12. Wat is de omvang van elke eventuele vindplaats; ligt deze enkel binnen het onderzoeksgebied of kan deze zich ook buiten het onderzoeksgebied uitstrekken en in welke richting?
13. Wanneer is de archeologische site in gebruik genomen en in onbruik geraakt en welke aanwijzingen zijn daarvoor aanwezig?
14. Welke fasering is er binnen de vindplaats te onderscheiden?
15. Welke relatie kan er gelegd worden tussen de aangetroffen sporen en structuren en historische kaartmateriaal?
16. Is vervolgonderzoek noodzakelijk en zo ja, welke methoden moeten hierbij worden ingezet?
17. Wat is de potentie van de onderzoekslocatie met een vindplaats voor archeobotanisch onderzoek bij een eventuele opgraving?

1.4 Leeswijzer

Het rapport gaat eerst in op het landschappelijk en archeologisch kader (hoofdstuk 2), waarna de resultaten van het veldonderzoek aan de orde komen (hoofdstuk 3). Het rapport sluit af met een conclusie waarin de onderzoeksvragen worden beantwoord en een selectieadvies wordt afgegeven (hoofdstuk 4).

1.5 Woord van dank en uitvoering onderzoek

Tijdens de voorbereiding en uitvoering is voortvarend samengewerkt met mevr. S. Beumer namens de gemeente Amersfoort. Het grondverzet was in handen van Firma Ruitenbeek. Het veldwerk is uitgevoerd door W.A.M. Hessing (senior KNA archeoloog en senior KNA prospector), R. Brouwer (KNA archeoloog) en D. Ijdo. De technische uitwerking is verricht door R. Brouwer en J. Kerpentier. Het selectie-advies is opgesteld door W.A.M. Hessing en J. Flamman.

2 Landschappelijk en archeologisch kader

2.1 Landschappelijke context

Amersfoort ligt op de noordoostelijke flank van de Utrechtse Heuvelrug, een reeks van stuwwallen (met een maximale hoogte van bijna 70 m boven NAP), gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd – het Saalien. Het plangebied zelf ligt op de aflopende flank van een van deze stuwwallen, richting het beekdal van de Heiligerbergerbeek op een hoogte van nu ongeveer 6–7 m boven NAP.

De flank van de stuwwal wordt grotendeels bedekt door dekzand (van Formatie van Boxtel; afgezet tijdens het Weichselien), soms in de vorm van ruggen die zuidwest-noordoost georiënteerd zijn. Deze dekzandruggen zijn voornamelijk gevormd tijdens het Laat-Glaciaal (in de laatste koude periode – het Jonge Dryas stadiaal) toen de overheersende windrichting zuidwestelijk was geworden. Het plangebied bevindt zich op de overgang van het dekzand naar de wat lemiger beekdalafzettingen meer naar het oosten. Oorspronkelijk is de flank ter hoogte van het plangebied reliëfrijker geweest dan nu. Op de oudste topografische kaarten van voor de inrichting als woonwijk worden in en rond het plangebied meerdere kopjes aangegeven. Deze zullen bij de inrichting van de woonwijk geheel zijn geëgaliseerd. Mogelijk is ook het nodige zand afgegraven en elders gebruikt bij de wijkaanleg. Daardoor kan het oorspronkelijke bodemprofiel zijn verdwenen.

De in dit gebied voorkomende bodemtypen zijn duidelijk gekoppeld aan de hoogteligging. Op de stuwwallen komen in de relatief mineraalrijke rivierzanden moderpodzolgronden (holtpodzolgronden en loopodzolgronden) voor. De mineraalarme zandgronden (onder meer in dekzand ontwikkeld) komen voornamelijk humuspodzolgronden (laarpodzolgronden en haarpodzolgronden) voor. In de lagere delen van het landschap zijn hier voornamelijk gooreerdgronden terug te vinden.

Op de overgang van hoog naar laag, aan de rand van de stuwwal, zijn de oude bouwlanden (essen) te vinden. Deze gronden worden gekenmerkt door een deels door de mens opgebrachte donkere bovengrond. In het profiel van deze gronden komt binnen 50 cm beneden maaiveld vrijwel overal een holtpodzolgrond voor.

2.2 Bodemopbouw

Het plangebied ligt binnen de bebouwde kom van Amersfoort en is daarom niet gekarteerd. Extrapolatie van bodemgegevens uit aangrenzende gebieden leidt tot de veronderstelling dat sinds de middeleeuwen in het gebied dunne enkeerdgronden zouden kunnen hebben gelegen met daaronder een al dan niet goed geconserveerd podzol. De verwachting is echter dat zowel de bouwvoor als de onderliggende naar de podzol vergraven zullen zijn. Waarschijnlijk is er slechts sprake van een recente bouwvoor van 30–40 cm met daaronder een scherpe overgang naar een C-horizon.

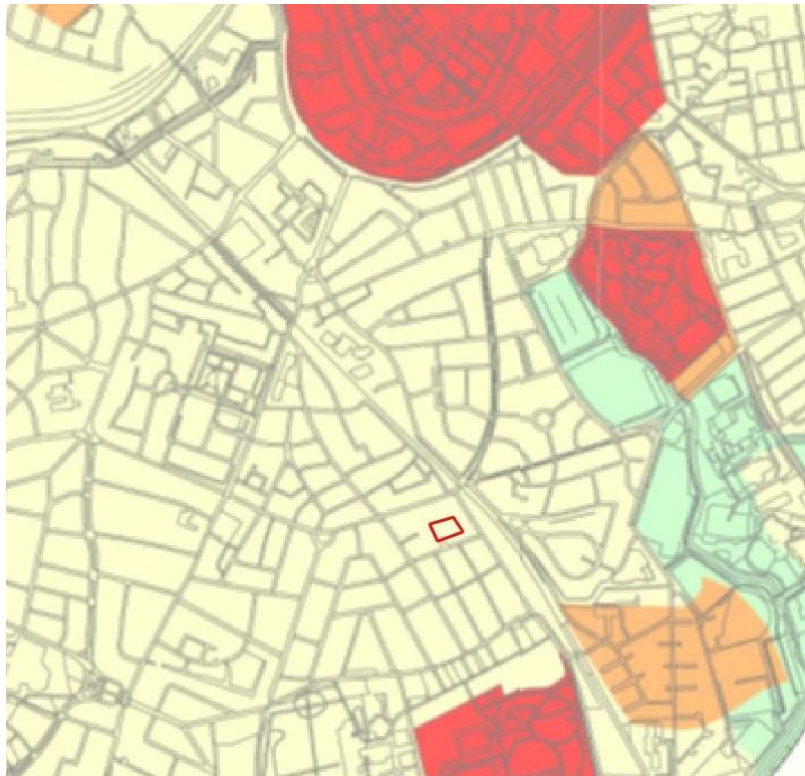
Uit de uitgevoerde terreininspectie (februari 2019) blijkt dat rond het binnenterrein verschillende bouwvallige opstallen aanwezig zijn waarvan de fundering mogelijk ondiepe verstoring van de ondergrond te weeg heeft gebracht. Het binnenterrein is deels verhaard met stelcomplaten en deels met tegels en klinkers. Niet uit sluiten valt dat daar ook enig graafwerk heeft plaatsgevonden. Verder komt uit het historisch onderzoek naar voren dat het terrein tot in de 19e eeuw een geprononceerde verhoging kende, mogelijk een doolhof op of rond een natuurlijke heuvel. Deze is nu zeker niet meer aanwezig en moet dus bij het bouwrijp maken vanaf 1929 zijn afgegraven. Op de historische luchtfoto uit die jaren is te zien dat in die tijd het terrein als een soort werkterrein was ingericht ten behoeve van de nieuwbouw in de omgeving.

2.3 Archeologische en historische context

Onderstaande passages zijn een samenvatting uit het Bureauonderzoek van Weerheijm en Klerks uit 2015. In dat rapport is tevens meer kaartmateriaal terug te vinden.

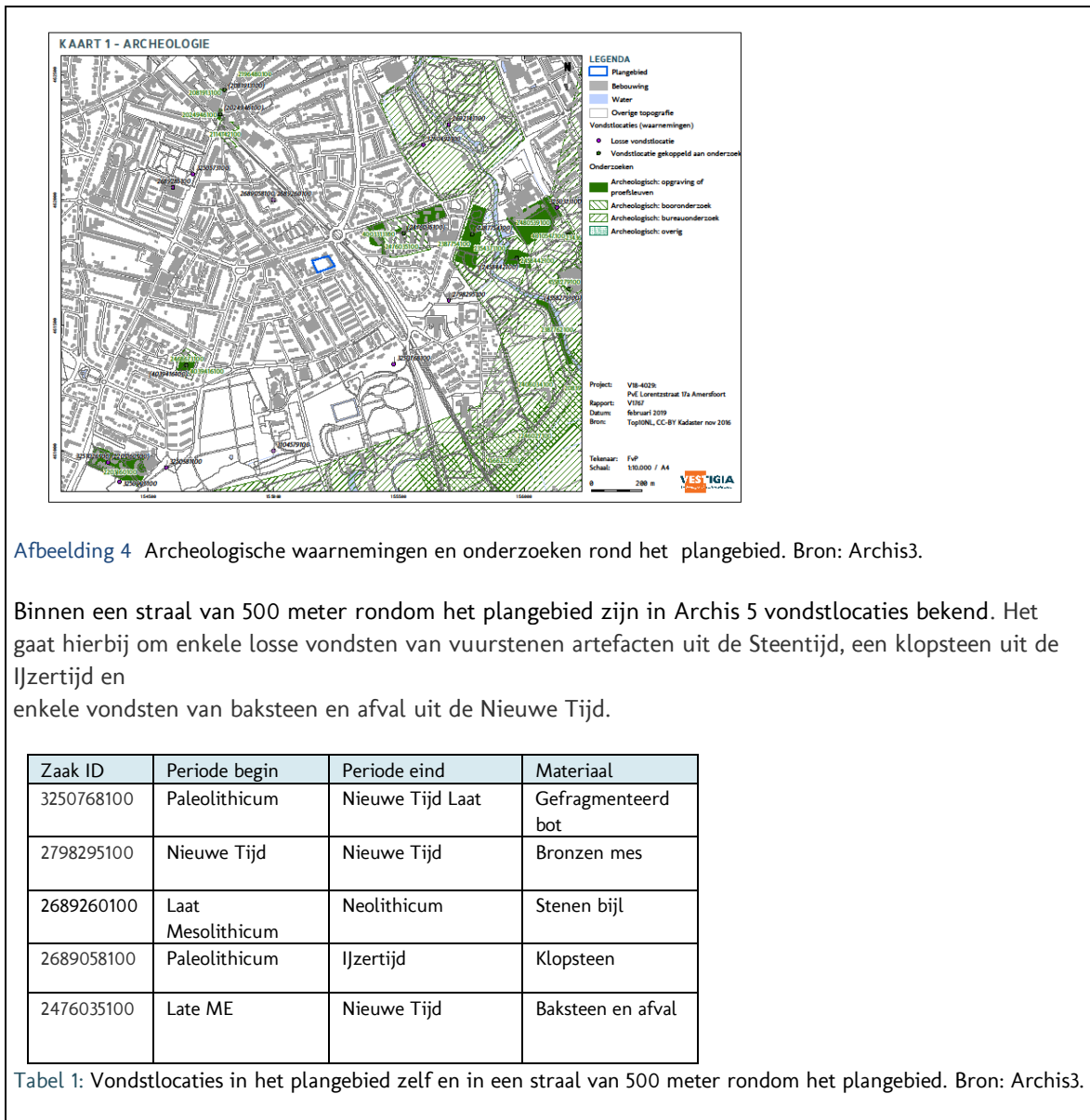
Archeologische monumenten en waarnemingen

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Amersfoort (zie afbeelding 3) heeft het gebied – net als het grootste deel van de omgeving – een middelhoge verwachting. Een specifieke verwachting voor dit deel van de stad wordt niet gegeven.

Afbeelding 3. Uitsnede uit de gemeentelijke archeologische beleidskaart met daarop het plangebied. Bron: www.amersfoort.nl.

Binnen het plangebied zijn geen archeologische waarnemingen of vondsten geregistreerd. In Archis liggen ten oosten van het plangebied de onderzoeksmeldingen die verband houden met het recente archeologisch vooronderzoek in het plangebied Ganskuil. Daar zijn in het dekzand geen archeologische sporen aangetroffen. Verder naar het noordoosten ligt het AMK-terrein dat verband houdt met het historische landgoed Randenbroek.

Afbeelding 4 Archeologische waarnemingen en onderzoeken rond het plangebied. Bron: Archis3.

Binnen een straal van 500 meter rondom het plangebied zijn in Archis 5 vondstlocaties bekend. Het gaat hierbij om enkele losse vondsten van vuurstenen artefacten uit de Steentijd, een kloppsteen uit de IJzertijd en enkele vondsten van baksteen en afval uit de Nieuwe Tijd.

Zaak ID	Periode begin	Periode eind	Materiaal
3250768100	Paleolithicum	Nieuwe Tijd Laat	Gefragmenteerd bot
2798295100	Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd	Bronzen mes
2689260100	Laat Mesolithicum	Neolithicum	Stenen bijl
2689058100	Paleolithicum	IJzertijd	Kloppsteen
2476035100	Late ME	Nieuwe Tijd	Baksteen en afval

Tabel 1: Vondstlocaties in het plangebied zelf en in een straal van 500 meter rondom het plangebied. Bron: Archis3.

Het plangebied ligt op het knooppunt van een aantal historische land- en uitvalwegen aan de zuidkant van Amersfoort. Uit de periode voor 1700 is weinig informatie beschikbaar behalve dat langs de Arnhemse weg (Woudenbergse weg) in loop van de 17^e eeuw landgoederen/buitens als Waterdael en Nimmerdor tot ontwikkeling kwamen in een gebied dat toen waarschijnlijk grotendeels uit heide bestond en hooguit verspreid kleinschalig agrarisch gebruik kende (zie afbeelding 5-7). Rond 1655 is naar ontwerp van Everard Meijster ter hoogte van het plangebied een buiten aangelegd met een doolhof op en rond een verhoging. Dit buiten heette Dool Om Bergh. Hoe lang dit buiten met de formele tuin precies bestaan heeft is niet duidelijk, maar de heuvel is op 19^e eeuwse topografische kaarten nog wel aangemerkt.

Afbeelding 5. Het plangebied (rood omlijnd) globaal weergegeven op een uitsnede uit de kaart van De Roy en Van Broeckhuysen uit 1709-1714. Het plangebied ligt ingeklemd tussen de Woest Eygenwegh en De Arnhemse of Woudenberghse weg en aan de noordkant de weg die later (verlengde) Gasthuisweg en weer later Everhard Meijsterweg zou gaan heten. Aan de zuidkant is het landgoed Waterdael aangegeven. Moeilijk te lezen staat in het plangebied Dolombergh. Dit is een verwijzing naar Dool om Berg een doolhof dat in de 17^e eeuw behoorde bij een buitenhuis met deze naam. Bron: Archief Eemland.

In de 19^e eeuw wordt in dit gebied steeds meer bos aangeplant. Ook maakt het op het oog agrarische perceel plaats voor een bosperceel dat in handen is van ene Franken, bakker in Amersfoort (afbeelding 6).

In 1896 wordt het terrein en de omgeving aangekocht door A.M. Tromp van Holst die de tuin en het doolhof weer probeert te herstellen en ook een ontwerp voor de tuin maakt. Er is zelfs een foto overgeleverd met het restant van de heuvel voor of tijdens de restauratiepoging.² Hoewel precieze gegevens ontbreken lijkt het bij een poging te zijn gebleven en is het project nooit voltooid.

Vanaf het begin van de 20^e eeuw verschijnt er bebouwing langs de Arnhemseweg. De woningen aan de Lorentzstraat en de Everard Meijsterweg verschijnen pas na 1929 als dit deel van het Leusderkwartier in ontwikkeling gaat. Het kavel is toen waarschijnlijk ook geëgaliseerd, inclusief de restanten van het doolhof. Het binnenterrein achter de huizen wordt gereserveerd voor bedrijfsruimten. Tot voor kort waren dit vooral aannemersbedrijfjes en opslagplaatsen.

² Cramer 1994.

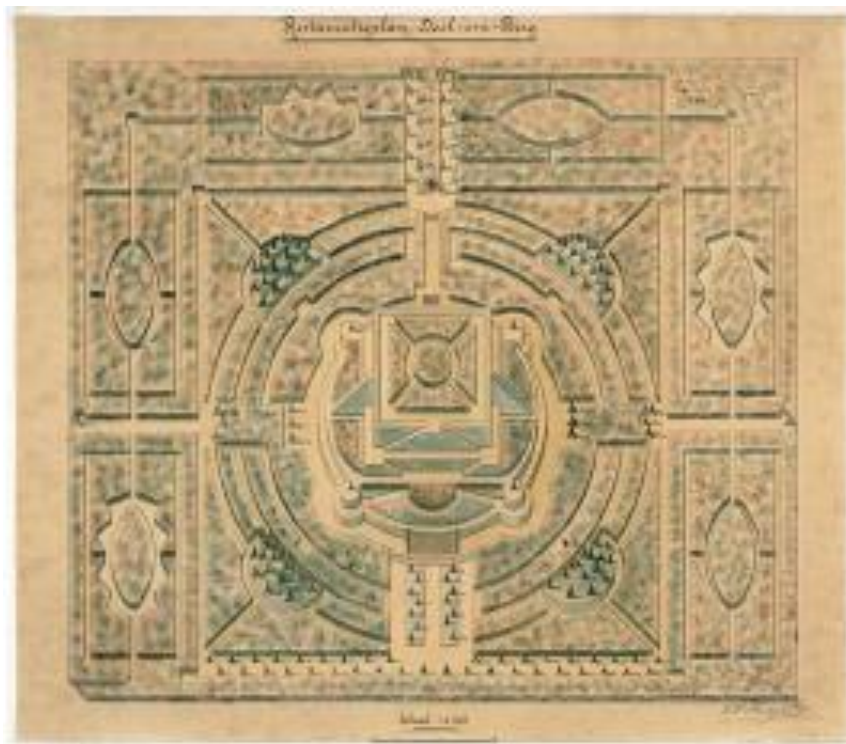
Afbeelding 6. Het plangebied bovenaan (rood omlijnd) globaal weergegeven op de eerste kadastrale minuut uit ca. 1830. Het plangebied is nu bos. Bron: Archief Eemland.

Afbeelding 7. Het plangebied (rood omlijnd) weergegeven op de topografische kaart ca. 1872. Bebouwing aan de Arnhemseweg ter hoogte van het plangebied ontbreekt nog. Binnen het plangebied ligt een duidelijke heuvel. Bron: Archief Eemland.

Afbeelding 8. Foto van het restant van het doolhof Dool om Bergh rond 1901. Bron: Archief Eemland.

Afbeelding 9. Kaart van het ontwerp van de tuinrestauratie van tuin en doolhof Dool om Bergh rond 1900. Bron: Archief Eemland.

3 Resultaten veldonderzoek

3.1 Werkwijze

In totaal zijn er vier proefsleuven aangelegd (zie kaart 2). De proefsleuven zijn gepositioneerd verspreid over de onderzoekslocatie. Vanwege aanwezige obstakels is hier en daar afgeweken van het oorspronkelijke puttenplan. In totaal is ruim 250 m² aan vlak onderzocht, iets minder dan oorspronkelijk gepland, maar gezien de onderzoeksresultaten de situatie ter plaatse is in overleg met de gemeente besloten om het onderzoek na put 4 te staken.

De werkputten zijn met een gladde bak aangelegd, waarbij het vlak vanaf het midden van de recente bouwvoor/verstoorde laag tot ca. 10 cm in de C-horizon laagsgewijs (in lagen van 5-10 cm) is verdiept. Bij het aanleggen en verdiepen is gebruik gemaakt van de metaaldetector. Dit leverde echter alleen een enorme hoeveelheid recent materiaal op variërend van prikkeldraad tot schroeven en spijkers. Deze zijn niet geadministreerd.

De veldgegevens zijn uitgelezen en verwerkt in het programma QGIS en database ODILE.

3.2 Grondsporen

De aangetroffen sporen zijn per werkput genummerd. In totaal zijn er slechts 8 spoornummers aan recente verstoringen en natuurlijke lagen uitgegeven. Alle sporen en verkleuringen konden op basis van uiterlijke kenmerken en vondsten als recent geïdentificeerd worden.

Het beeld in alle werkputten is geheel hetzelfde. Zie hiervoor kaarten 3-1 t/m 3-4 en de onderstaande afbeeldingen.

Abbeelding 10. Werkput 1 gefotografeerd richting noorden. Alle verkleuringen komen uit de bouwvoor en zijn recent. Foto: Vestigia 2019.

Afbeelding 11. Werkput 2 gefotografeerd richting westen. Alle verkleuringen komen uit de bouwvoor en zijn recent. Foto: Vestigia 2019.

Afbeelding 12. Werkput 3 gefotografeerd richting het noorden. Alle verkleuringen komen uit de bouwvoor en zijn recent. Foto: Vestigia 2019.

Afbeelding 13. Werkput 4 gefotografeerd richting westen. Alle verkleuringen komen uit de bouwvoor en zijn recent. Foto: Vestigia 2019.

Spoornr	Werkput	Vlak	Aard	Beschrijving
1000	1	1	C-horizont	Zs1 MF, geel
1999	1	1	Recente Verstoring	(0) Zs1 MF roodbruin (1) Zs1 MF bruingrijs (2) Zs1 MF grijsbruin
2000	2	1	C-horizont	Zs1 MF, geel
2999	2	1	Recente Verstoring	(0) Zs1 MF witgeel, vulzand (1) Zs1 MF bruingrijs
3000	3	1	C-horizont	Zs1 MF, geel
3999	3	1	Recente Verstoring	(0) Zs1 MF grijs, beton (1) Zs1 MF bruingrijs, geel gevlekt
4000	4	1	C-horizont	Zs1 MF, geel
4999	4	1	Recente Verstoring	(0) Zs1 MF grijsbruin, donkergrijs gevlekt (1) Zs1 MF bruingrijs (2) Zs1 MF bruingrijs, geel gevlekt

Tabel 2. Uitgegeven spoornummers.

3.3 Profielen

Omdat in geen van de werkputten sprake is van een veelzeggende, complexe of veranderende profielopbouw, is per werkput één profielkolom gedocumenteerd. In feite is overal sprake van een simpel A/C-profiel, waarbij de A altijd bestaat uit een recente verrommelde laag van wisselende dikte met tot onderin recent bouw- en sloopafval. Op de overgang naar de C zijn in vrijwel alle putten brede voren te zien van een getande graafmachine of dragline.

Afbeelding 14. Werkput 1, detail van het westprofiel met van boven naar beneden de recente bouwvoor, en daaronder de verstoorde laag met aan de onderkant (>140 cm -mv) graafsporen tot diep in de C-horizon. Foto: Vestigia 2019.

Afbeelding 15. Werkput 2, detail van het noordprofiel met van boven naar beneden de recente bouwvoor, en daaronder de verstoorde laag met aan de onderkant (>110 cm -mv) graafsporen tot diep in de C-horizon. Foto: Vestigia 2019.

Afbeelding 16. Werkput 3, detail van het oostprofiel met van boven naar beneden de recente bouwvoor, en daaronder de verstoorde laag met aan de onderkant (>140 cm -mv) graafsporen tot diep in de C-horizon. Foto: Vestigia 2019.

Afbeelding 17. Werkput 4, detail van oostprofiel met van boven naar beneden de recente bouwvoor, en daaronder de verstoorde laag met aan de onderkant (>120 cm -mv) graafsporen tot diep in de C-horizon. Foto: Vestigia 2019.

3.4 Vondsten

Bij het onderzoek zijn alleen aanlegvondsten verzameld. Bij inspectie in het veld konden deze allemaal worden toegeschreven aan het gebruik van het terrein als werkterrein in de 2^e helft van de 20^e eeuw. Het betreft onderdelen van gereedschap, machines, glas (drankflessen) en veel oude kabels, leidingen en bouwpuin. Het materiaal is ter plekke gedeselecteerd en derhalve niet in de vondstadministratie opgenomen.

Afbeelding 18. Het onderzoeksgebied (werkput 3) na afloop van het onderzoek. Foto: Vestigia 2019.

4 Conclusie en advies

4.1 Conclusie veldonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek heeft nauwelijks tastbare archeologische resten opgeleverd. De aangetroffen grondsporen zijn van recente datum of kunnen niet worden gedateerd.

De onderzoeksvragen worden hieronder kort beantwoord:

1. Wat is de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied (lithostratigrafisch en lithogenetisch; bodemkundig)? Beschrijf daarbij het landschap op basis van de beschikbare gegevens uit het proefsleuvenonderzoek.

Het hele onderzoeksgebied is tot op een diepte van gemiddeld meer dan 1,20 m onder maaiveld verstoord door recente graafwerkzaamheden. Deze gaan tot diep onder de oorspronkelijke top van de C-horizon. Er is dus geen oorspronkelijke bodemopbouw meer bewaard gebleven.

2. Welke archeologische resten zijn er binnen het onderzoeksgebied aanwezig die verband houden met menselijke activiteiten in de periode laat-Paleolithicum – Nieuwe tijd?

Geen

3. Zijn er aanwijzingen voor de aanleg voor een formele tuin of park in de 17^e eeuw, en zo ja waar bestaan die uit?

Neen

4. Idem wat zijn de aanwijzingen voor het bestaan van een natuurlijke of kunstmatige heuvel binnen deze tuin al dan niet met doolhof?

Geen

5. Zijn er aanwijzingen voor de restauratie van deze tuin en doolhof aan het einde van de 19^e of het begin van de 20^e eeuw, en waar bestaan deze uit?

Neen

6. Wat is de aard, omvang, datering en ruimtelijk verspreiding (zowel horizontaal als verticaal/stratigrafisch) van de aangetroffen sporen en structuren?

N.v.t.

7. Wat is de conservering en gaafheid van de sporen en structuren?

N.v.t.

8. Welke materiaalcategorieën zijn vertegenwoordigd in het vondstmateriaal en wat is de aard, omvang, datering en ruimtelijk verspreiding (zowel horizontaal als verticaal / stratigrafisch) van het materiaal?

N.v.t.

9. Wat is de conservering en gaafheid van de diverse vondstcategorieën?

N.v.t.

10. Wanneer bij het onderzoek geen vondsten, sporen of structuren worden aangetroffen, wat is hiervoor een mogelijke verklaring?

Het hele gebied is vergraven

11. Wat is de omvang en aard van eventuele verstoringen of afgravingen?

Beslaat waarschijnlijk het totale plangebied

12. Wat is de omvang van elke eventuele vindplaats; ligt deze enkel binnen het onderzoeksgebied of kan deze zich ook buiten het onderzoeksgebied uitstrekken en in welke richting?

N.v.t.

13. Wanneer is de archeologische site in gebruik genomen en in onbruik geraakt en welke aanwijzingen zijn daarvoor aanwezig?

N.v.t.

14. Welke fasering is er binnen de vindplaats te onderscheiden?

N.v.t.

15. Welke relatie kan er gelegd worden tussen de aangetroffen sporen en structuren en historische kaartmateriaal?

Geen

16. Is vervolgonderzoek noodzakelijk en zo ja, welke methoden moeten hierbij worden ingezet?

Geen vervolgonderzoek nodig

17. Wat is de potentie van de onderzoekslocatie met een vindplaats voor archeobotanisch onderzoek bij een eventuele opgraving?

Geen potentie voor verder onderzoek

4.2 Waardering en (de)selectie

Gezien het ontbreken van sporen ouder dan de 20^e eeuw en het ontbreken van oudere vondsten kan niet van een archeologische vindplaats worden gesproken. Derhalve wordt geen waardering uitgevoerd (conform de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie). De 20^e eeuwse aanlegvondsten zijn in het veld gedeselecteerd.

4.3 Selectieadvies

De vier aangelegde proefsleuven tonen aan dat er geen archeologische sporen of vondsten aanwezig zijn en het ook niet aannemelijk is dergelijke sporen en vondsten elders binnen het plangebied te verwachten. Het advies luidt daarom vrijgave voor de beoogde nieuwbouw.

Het bevoegd gezag, de gemeente Amersfoort dient op basis van de uitkomsten van dit rapport en het bovenstaand advies van Vestigia een selectiebesluit te nemen.

Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel grondverzet een archeologische 'toevalsvondst' wordt gedaan, is het wenselijk de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de wettelijke plicht (Erfgoedwet, artikel 5.10 Archeologische toevalsvondst) om bij het aantreffen van archeologische vondsten of sporen hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij het bevoegd gezag, de gemeente Amersfoort of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

4.4 Deponering

Er zijn geen behoudenswaardige vondsten gedaan die aan het gemeentelijk depot dienen te worden overgedragen. De digitale documentatie van het onderzoek en deze rapportage zullen worden gearhiveerd bij de gemeente Amersfoort en het E-depot DANS/EASY.

Literatuur

- BAKKER, H. DE/J. SCHELLING, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (Staring Centrum).
- BERENDSEN, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen.
- BERENDSEN, H.J.A./E. STOUTHAMER, 2001: *Palaeogeographic Development of the Rhine-Meuse Delta, The Netherlands*, Assen.
- BLIJDENSTIJN, R., 2005: *Tastbare tijd cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*, Utrecht.
- CRAMER, M.A., 1994: Tuinaanleg Nimmerdor opnieuw bekeken, in: *Nieuwsblad Monumentenzorg en Archeologie Amersfoort*, nr 37, 6.
- HESSING, W.A.M. EN O. SATIJN 2019: Plangebied Lorentzstraat 17a, gemeente Amersfoort, Programma van Eisen ten behoeve van een Inventariserend Veldonderzoek door middel van Proefsleuven. *Vestigia rapport V1767*.
- HOEK, W.Z., 1997: *Palaeogeography of Lateglacial Vegetations, Aspects of Lateglacial and Early Holocene vegetation, abiotic landscape, and climate in The Netherlands*, Utrecht (Nederlandse Geografische Studies 230).
- ROYMANS, J./J. VAN DOESBURG/B. GROENEWOUDT, 2007: Een inleiding op essen, plaggendecken en enkeerdgronden in het historisch cultuurlandschap. In: J. DEEBEN/M. DE BOER/J. VAN DOESBURG/B. GROENEWOUD & T. DE GROOT, *ESSEN IN ZICHT. ESSEN EN PLAGGENDECKEN IN NEDERLAND: ONDERZOEK EN BEHOUD*. RCE AMERSFOORT, PP.9-18.
- ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND: www.ahn.nl.
- ARCGIS ONLINE: www.arcgis.com.
- ARCHEOLOGISCH INFORMATIESYSTEEM (ARCHIS3): <https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/login>.
- STICHTING INFRASTRUCTUUR KWALITEITSBORING BODEMBEHEER: www.sikb.nl.
- TOPOTIJDREIS: www.topotijdreis.nl.
- ARCHIEF EEMLAND: www.archiefeemland.nl

Kaarten en bijlagen

Bijlage 1: Overzicht van archeologische en geologische perioden

Kaart 1: Plangebied

Kaart 2: Overzicht van aangelegde werkputten

Kaart 3-1 Allesporenkaart werkput 1

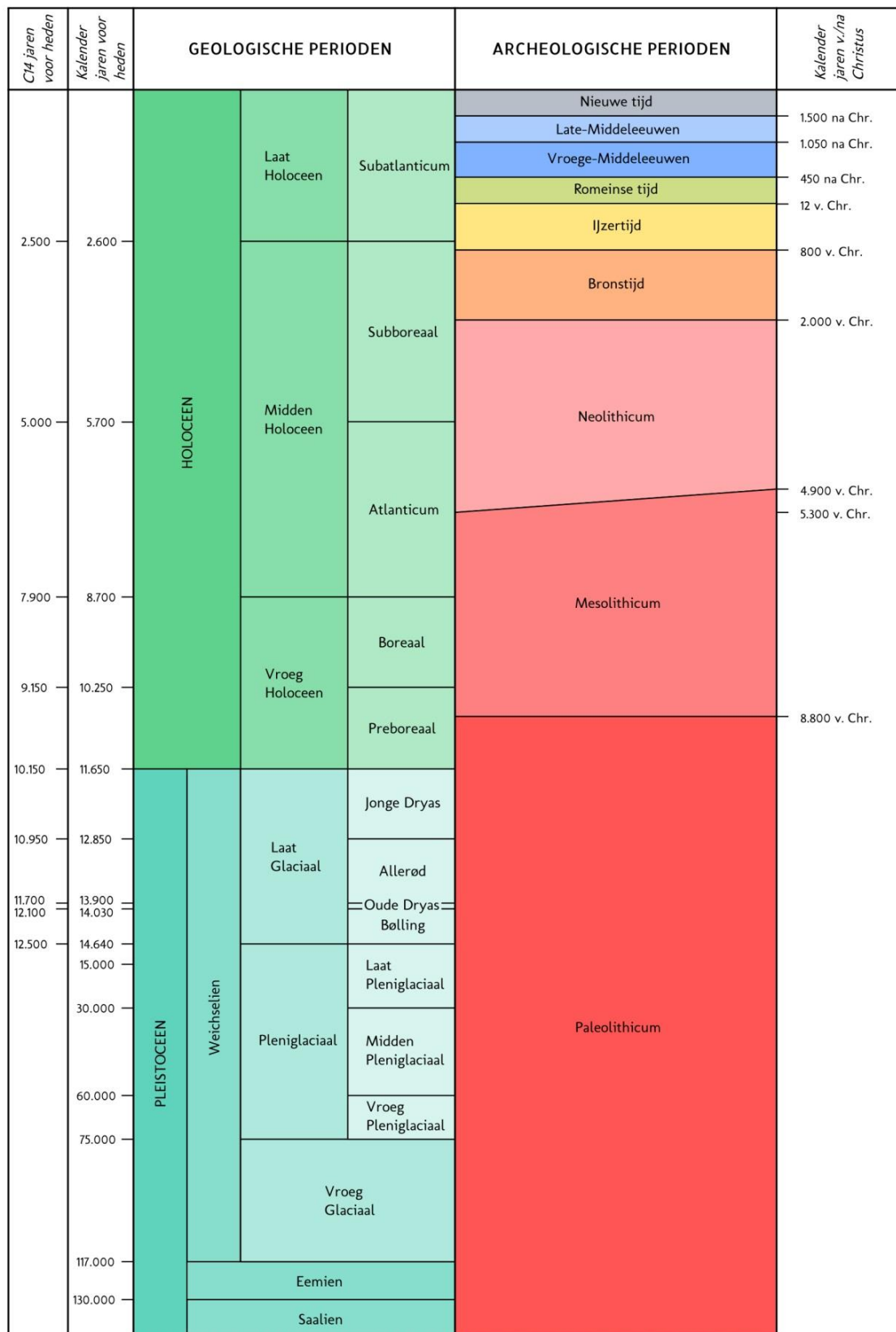
Kaart 3-2 Allesporenkaart werkput 2

Kaart 3-3 Allesporenkaart werkput 3

Kaart 3-4 Allesporenkaart werkput 4

(De verantwoording van kaarten en afbeeldingen is te vinden bij het onderschrift of in de legenda)

Bijlage 1: Overzicht van archeologische en geologische perioden

C14 ouderdommen en gekalibreerde ouderdommen van het Holocene volgens Van Geel et al. (1980/1981). C14 ouderdom van het Laat Glaciaal volgens Hoek (2001/2008) en gekalibreerde ouderdommen van het Laat Glaciaal volgens Rasmussen et al. (2006). Overige pleistocene chronostratigrafie volgens Westerhoff et al. (2003). Archeologische perioden van de prehistorie volgens Louwe Kooijmans et al. (2005) en overige archeologische perioden volgens Archis.